

מעדני כתא

משיעוריו של הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

גליון 35

פרשת במדבר תש"פ

ח

בענין השלמת קריאת התורה לאחר כמה פרשיות ואם מהני קריאה בלא ברכה

שמתפלל קודם תפלה שזמנה עתה ואחר כך מתפלל תפלת תשלומין ואם היפך לא יצא כמבואר בסימן ק"ח, והכי נמי היה צריך לקרות הפרשה של אותו השבוע קודם קריאת הפרשה שמשלים.

ובמ"ב מבואר שקורא קודם הפרשה של שבוע העבר ואחר כך קורא הפרשה של השבוע, אכן נראה דבדאי אי אפשר לקרות הפרשה של אותה שבת קודם שהרי קי"ל בגמ' מגלה אין מדלגין בתורה ואפי' בנביא שמדלגין אבל אין מדלגין למפרע וא"כ אפי' אם מדמי לה לתשלומין אי אפשר לקרות הפרשה של השבוע קודם דהוי קריאה למפרע.

ואע"פ דלהגר"א דמדמי לתפלה היה לכאורה צריך לקרות הפרשה שצריך להשלים אחר הקריאה של הפרשה שזמנה עתה, נראה לומר שבתפלה תפלת תשלומין ותפלת זמנה שני תפלות ניהו (ונתבאר במקום אחר שתפלת תשלומין אינה במקום התמיד שהרי עבר זמנה ואינה אלא תפלה במקום תחנונים) ולכן צריך להקדים התפלה של זמנה, אבל הכא קריאת התורה הוא חד מצוות תלמוד תורה שצריך לקרוא התורה מתוך הכתב ולכן אין מקום להקדים הקריאה של זמנה קודם ולא חשיב תדיר יותר משום שתרוויחו חד חיובא הוא.

אמנם מש"כ המ"ב בשם הגר"א דאין להשלים אלא קריאה של שבוע העבר משום דדמי לתפלה יעויין בתוספת מעשה רב הלכות שבת שכתב שפעם אחת היה הגר"א בבית האסורים ד' שבתות וכשיצא קראו לפניו ד' סדרות, ומבואר שהשלימו לו כמה פרשיות ולא ס"ל דאינו משלים אלא בפרשה הסמוכה, וכן נראה מדברי הא"ר שמשלים אפי' כמה פרשיות, וצ"ע.

יבואר אם יכול להשלים קריאת הפרשה בלא ברכה לפנייהם ולאחריהם

והנה אם לא קראו צו ושמיני וצריך להשלים בפרשת בהר בחוקותי הרי יצטרך לקרוא מפרשת צו עד פרשת בחוקותי ולא יוכל לדלג שהרי אין מדלגין בתורה, ואפשר שאם יהיה מירחא לציבור לקרות כל הפרשיות הללו בשבת שחרית, לכא' בזה נראה שיקרא הפרשיות שדילג לאחר תפלת מוסף או קודם המנחה אבל יקרא בלא ברכה, ועיי"כ ישלים קריאת פרשיותיו עם הציבור.

ואע"פ שבט"ז (סימן תרפ"ה) כתב שקריאת התורה בלא ברכה לא יצא יד"ח מכל מקום הרי הב"ח כתב שם דיצא יד"ח, וגם הפמ"ג תמה אמאי לא יצא הרי אין הברכות מעכבות המצוה ולכן במקום שאינו יכול להשלים הקריאה עם ברכה יקרא בלא ברכה.

ושמעתי שזמן הגר"נ קרליץ זצ"ל היה חולה ולא שמע קריאת התורה כמה שבתות בחומש דברים, ובהושענא רבה הלך לבית הכנסת לשמוע משנה תורה להשלים הפרשיות שלא שמע אע"פ שלא היה רגיל לשמוע משנה תורה בכל שנה מכל מקום כדי להשלים הקריאה השלים בשמיעת קריאת משנה תורה אע"פ שהוא בלא ברכה.

נסתפקתי אם מי שלא שמע קריאת התורה של פרשיות ויקרא צו ושמיני אם ישלימו בפרשת בהר בחוקותי ויקרא כל הפרשיות הכהן שיעלה לתורה עד שני של פרשת בהר בחוקותי כשהן מחוברין, או שיקראו אחר קריאת התורה של אותה שבת הפרשיות שדלגו.

הנה כתב הרמ"א (סימן קל"ה ס"ב) בשם אור זרוע וז"ל 'אם בטלו שבת אחת קריאת הפרשה בצבור, לשבת הבאה קורין אותה פרשה עם פרשה השייכת לאותה שבת', עכ"ל.

ובמגן אברהם (שם ס"ק ד') כתב בשם מהר"ם מינץ וז"ל 'שאם היו ב' פרשיות מחוברין באותו שבת שבטלו אין קורין בשבת הבאה ג' דלא מצינו לעולם שקורין ג', ואין לומר יקראו ב' פרשיות לכל הפחות דאין תקנה לחצאין, ואם בטלו פ' ויחי אין לקרותו עם פ' שמות כי כשקורין ב' סדרות צריך לקרות חד גברא מוסף סדרא ראשונה לתחלת סדרא שניה כדי שיהיו מחוברין וזה אין נכון לעשות בשני ספרים' עכ"ל.

ולדבריו נראה פשוט דהוא הדין אם לא קראו רק פרשה אחת וכיום צריך לקרות שני פרשיות כגון שדלגו פרשת שמיני וצריך לקרות תזריע ומצורע אין משלימים הפרשה שדילג שאין קורין שלש פרשיות יחד, וכמש"כ מהר"ם מינץ שלא מצינו לעולם שקורין ג' פרשיות.

אמנם באלוהי רבה פליג עליה וכתב בשם הגהות מנהגים שמשלימין אפי' כמה פרשיות יחד ולכן מסיק שמשלימין אפי' כמה פרשיות יחד, ובמ"ב (שם ס"ק ז') מסיק כהא"ר שמשלימין אפי' כמה פרשיות וכתב שכן מסיק בספר מגן גבורים.

יבואר דהמ"ב כתב שלא ישלים קריאת פרשיות שלא קרא אלא משבוע

אחד וכמו תשלומין של תפלה

אמנם במשנה ברורה (שם ס"ק ו') כתב וז"ל 'ואם בטלו כמה שבתות י"א דאין לקרות בשבת הבאה כ"א הסדרה האחרונה הסמוכה לזו, וי"א דצריך להשלים בצבור כל הסדרות שביטלו, ומביאור הגר"א משמע דס"ל כהדעה הראשונה', עכ"ל, ובשעה"צ כתב דהגר"א ס"ל שאין משלימין אלא משבת העבר מדמדמה לה השלמת הפרשיות להשלמת התפלה, ושם הלא קיימא לן בסימן ק"ח דאין משלימין אלא תפלה הסמוכה לה, הכי נמי אין משלימין אלא בפרשה הסמוכה לה.

ומבואר מדברי המשנ"ב שהכריע דלא כדברי המר"ם מינץ שמשלימין אפי' ג' פרשיות אבל אין משלימין יותר משבת אחת, ולמעשה להא"ר אפשר להשלים אפי' כמה פרשיות, ולהמהר"ם מינץ א"א להשלים יותר אפי' ב' פרשיות היכא דהיתה הקריאה הקודמת של פרשיות מחוברין, ובמשנ"ב הכריע לחלק בין השלמת שבתות שאין משלימין יותר מב' לבין השלמת פרשיות שאפשר להשלים.

וכן כתב בעטרת זקנים שאין משלימין קריאת הפרשה אם בטלו קריאתה במזיד כמו שאין משלימין התפלה אם לא התפללו במזיד והובא בבה"ל וכתב שכן משמע בבאור הגר"א וכמשנ"ת.

יבואר אם מדמי השלמת הפרשה לתשלומין של תפלה אם קורא הפרשה

של השבוע קודם קריאת התשלומין

ויש לעיין לדבריו דמדמי השלמת קריאת הפרשה להשלמת התפלה אם צריך לקרוא הפרשה שזמנה עתה קודם הפרשה שמשלים כמו בתפלה

¹ יעויין בבאור הלכה (שם סעיף ב' ד"ה קריאת הפרשה) וז"ל 'כתב המ"א דה"ה אם התחילו ולא סיימו מחמת קטטה, וע' בשערי אפרים שמצדד עצמו שלא להתחיל בשבת הבאה ממקום שפסקו אלא יתחיל עם הכהן מראש הסדר של שבת העבר ולקרות עמו כל מה שקרא בשבת העבר ולהוסיף עוד ג' פסוקים או יותר מה שלא קרא בשבת העבר ושם יפסיק הכהן ויברך לאחריה ושוב יקראו כדרכן', עכ"ל.

אלא שבזה כבר נודע שבספר תורת רפאל כתב שאסור לקרוא בס"ת בציבור בלא ברכה וכן היה דעת מרן הגריש"א למעשה שלא היה נוחא ליה בקריאת משנה תורה מתוך הס"ת בהושענא רבה, ויש לעיין מה שהשלים הגר"א ד' סדרות שלא שמעו קריאתם אם היה בברכה שקרא כל הפרשיות בתוך קריאת התורה של שבת שחרית או שקרא כל הפרשיות בלא ברכה וצ"ע.

יבואר אם אפשר להשלים קריאה של שבת בשבת במנחה

והנה אם רוצה להשלים קריאתו שלא קרא בשבת שחרית בקריאת שבת במנחה דהיינו שיקרא במנחה מהקריאה של שבת שחרית עד אחר הקריאה שצריך לקרוא בשבת במנחה לכאורה אפשר להשלים הקריאה במנחה אלא שהרי צריך לקרוא ז' קרואים ובמנחה אי אפשר לקרוא ז' קרואים וא"כ אי אפשר להשלים הקריאה בשבת במנחה.

אבל באופן שהיה לו ז' קרואים אלא שקראו קריאה של יום טוב שאצלו אינו יום טוב כגון בן חו"ל שנמצא בא"י בשבועות שחל ביום ששי ובשבת הוא יו"ט שני ושומע קריאת התורה של יום טוב בשבת שחרית ובמנחה רוצה להשלים הקריאה שלא שמע וישמע קריאת פרשת נשא עד שני בהעלותך נראה שיכול להשלים קריאה זו במנחה, ושמעתי שכן הורה מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א.

והנה גם אני הייתי במשנסטר בשבת פרשת תזריע מצורע בחו"ל והיה פרשת אחרי קדושים בארץ ישראל ושמעתי בקריאת התורה שחרית פרשת תזריע מצורע שכבר שמעתי בשבת העבר ובמנחה אספתי מניין שקראתי לפנייהם פרשת אחרי קדושים עד שני בפרשת אמור ועלו ג' קרואים במנחה ונמצא ששמעתי ז' קרואים בשבת שחרית והשלמתי הקריאה שלא שמעתי במנחה.

יבואר מה שאמרו במשנה בשני ובחמישי ובשבת במנחה קורין כסדרן

ואין עולין להם מן החשבון

והעירוי שהרי אמרו במשנה שלהי מגלה (דף ל"א) בשני ובחמישי ובשבת במנחה קורין כסדרן ואין עולין להם מן החשבון, וברש"י שם כתב וז"ל 'ואין עולה להן מן החשבון כשיגיע יום שבת יחזרו מה שקראו בשבת במנחה ובשני ובחמישי' עכ"ל, ומבואר שקריאת שני וחמישי אין עולה מן החשבון ואין יוצאין קריאת התורה של שבת בקריאת שני וחמישי, וצ"ע.

ואפשר שכל זה אם קוראין הקריאה של שני וחמישי אבל אם קוראין יתר על הקריאה של שני וחמישי שפיר יוצאין יד"ח גם בשני וחמישי ושבת במנחה הקריאה של שבת.

והנה בפירוש המשנה לרמב"ם (מגילה פרק ג') כתב 'אמרו אינו עולה להן מן החשבון, שאין עולה להן אותה קריאה שקורין בשני וחמישי לחובת שבת שיחשבו להן בשלשה ויקראו ארבעה ביום השבת ממקום שפסק השלישי לקרות וישלימו מנין שבעה, אלא חוזרין על הפרשה כמפורסם' עכ"ל, ונראה מדברי הרמב"ם שמה שאמרו אין עולה להם מן החשבון היינו שאין העולין עולין מן החשבון אבל הקריאה שפיר עולה מן החשבון אלא שבסוף

5

בענין אם לשיאת כפים במקום שאין שם כהן או במקום שיש שם שני כהנים

נשאלתי בכהן שבקשוהו לשיאת כפים במניין שאין שם כהן ובמניין שהוא מתפלל יש שני כהנים ואם ישא כפים במניין השני ישארו המניין שהוא רגיל להתפלל בו עם כהן אחד בלבד האם ילך לשיאת כפים במקום שאין שם כהן.

הנה כבר כתב הטור (ריש סימן קכ"ח) בשם רבינו פרץ דכהן יחיד שקראוהו לעלות לדוכן אינו עובר בעשה אם אינו עולה שאמור להם לשנים משמע, והטור פליג עליה וס"ל דגם כהן יחיד אם קראוהו ולא עלה לדוכן עובר בעשה ואע"פ שבגמ' בסוטה (דף ל"ח) מבואר דאין קורין לכהן יחיד 'כהנים' מכל מקום אם קראוהו לעלות הרי הוא עובר בעשה.

והנה בפשטות נראה מדברי רבינו פרץ שהיחיד אינו מחוייב במצוות עשה זו מן התורה אלא מדרבנן ולכן היה מקום לומר שלא יבטל ברכת כהנים דאורייתא מהמניין שהכהן משתתף בו אע"פ שבמניין השני לא יהיה לו ברכת כהנים כלל.

ובבה"ל (סימן קכ"ח סכ"ה) נראה שחשש לדעת הפוסקים דס"ל דברכת כהנים בכהן יחיד אינו אלא מדרבנן, ולהכי מצדד שבבית הכנסת

5

דבריו כתב 'אלא חוזרין על הפרשה כמפורסם' ונראה שגם הקריאה עצמה אינה עולה מן החשבון, וצ"ע.

והעירני חתני הרב הגאון ר' יהושע זליג פלאי שליט"א דאפשר דקריאה שעדיין לא נתחייבו בה אין יוצאין בה בקריאת שבת במנחה ולכן אין עולין מן החשבון, אבל אם נתחייבו בקריאה זו בשבת אפשר דיוצאין בקריאת שבת במנחה.

והנה נפק"מ בספק הנ"ל האם מי שלא שמע הקריאה בשבת שחרית עד שני אם יכול לסמוך שהשלים הפרשה בשני וחמישי שהרי שמע קריאה זו, דאי נימא שאינה עולה מן החשבון היינו שקריאת פרשה זו בשני וחמישי אינה עולה מן החשבון, א"כ אינו יכול לסמוך על אותה קריאה.

ואפשר שלא נאמר הלכה זו אלא לרבים דהיינו הציבור ששמעו הקריאה בשני וחמישי צריכים לחזור על הקריאה בשבת שחרית, אבל היחיד שלא שמע בשחרית וצריך להשלים לשמוע כל התורה שפיר יוצא בשמיעתו גם בקריאת שני וחמישי.

יבואר מש"כ בשערי אפרים שאין סומכין אפי' על קריאת המועדים

ויעיין בשערי אפרים (שער ז' אות ו' בשערי רחמים אות ח') שכתב שם שנסתפק הפמ"ג (בסימן קל"ז ס"ג) במה שכתב השו"ע שאם דילג פסוק אחד בשבת מוציא ס"ת וחוזר וקורא אותו פסוק עם עוד שני פסוקים ומברך עליהם תחלה וסוף, ונסתפק הפמ"ג אם בשבת דילג פסוק אחד שהוא מפרשת המועדים אם צריך לחזור ולקרות אותו פסוק יחד עם עוד ב' פסוקים, או דילמא אינו חוזר וקורא ויסמוך שיקראוהו במועדים ולא אפשר ליה עי"ש, ובספר שערי אפרים שם פשיט ליה שחוזר וקורא ואינו סומך על מה שיקראוהו במועדים יעו"ש.

ונראה מדברי השערי אפרים שגם אם כבר קראו פרשת המועדים כגון פרשת אמור שדילג פסוק בפרשת שור או כשב וכבר קראוהו בחול המועד פסח, מכל מקום חוזר וקורא ואינו סומך בזה על קריאת אותו פרשה במועד וחוזר וקורא אותו פסוק ומשלימו.

ויש להסתפק אם דילגו פסוק בפרשת נשא וכבר קראוהו בחנוכה בשבת, וכן אם דילגו בפרשת פנחס אחד מקרבנות המועדים וכבר קראוהו ביו"ט שחל להיות בשבת, וכן בדילגו פסוק אחד בפרשת ראה בפרשת עשר תעשר וכבר שמעו ביו"ט אחרון של פסח או ביו"ט שני של שבועות שחל להיות בשבת אם צריך להשלימו שהרי קראו קריאה זו בשבת, או דילמא כל שלא קרא בסדר הפרשיות בשבת צריך להשלימו בשבת, ומדברי הוזה"ק שהביא השערי אפרים שם נראה שגם בזה ישלים הפסוק באותו שבת יעו"ש.

אבל נראה שהיחיד שלא שמע פסוק אחד יכול לסמוך על קריאת המועדים וכמו שיכול לסמוך על קריאתו משנה תורה בהושענא רבה וכמשנ"ת.

שכולה כהנים שהדין שאם יש יותר מעשרה יעלו היותר מעשרה ויברכו את שאר הכהנים וכתב שם וז"ל 'מלשון זה משמע אפילו יש רק אחד עשר [היינו עם הש"ץ] האחד מברך והעשרה יענו אמן [היינו דש"ץ] מצטרף ג"כ עם התשעה העונים אמן אם הוא בטוח שיחזור לתפלתו דרשאי לענות אמן כמ"ש במ"ב סקע"א], ולכאורה הלא באופן זה מוטב היה שיעלו כולם ויענו אמן הנשים והש"ץ דיקיימו הכהנים מ"ע דאורייתא של ג"כ מושא"כ אם יעלה רק אחד לדעת איזה פוסקים הוא רק מ"ע מדרבנן' וכו' עכ"ל, ומבואר שחשש לדעות אלו וא"כ הוא הדין בענייננו כיון שעל ידי שישיא כפיו במניין שאין בו כהנים יתבטל ברכת כהנים דאורייתא ממנו להכי עדיפא שישיא במניין שלו.

יבואר אם נשיאת כפים דאורייתא עדיף על נשיאת כפים למי שאין לו

נשיאת כפים

אמנם היה מקום לדון שאע"פ שמפסיד ברכת כהנים דאורייתא כשנושא כפיו כשהוא כהן יחיד אבל לזכות הרבים בברכת כהנים ולברכם ויזכו לברכה הנפלאה של ברכת כהנים הרי הוא בכלל מצוות עשיית חסד ומצוותה

הוא מן התורה וכלולה במצוות ואהבת לרעך כמוך, וא"כ אע"פ שמפסיד מ"ע מן התורה לכמה פוסקים אבל יש לו מצוות עשה דאורייתא לברך את ישראל בברכה שיזכו לקבל כל השפע הנורא הנשפע בברכת כהנים והרי הוא קיום מ"ע מן התורה, וגם מקיים מצוה מדברנן להנך פוסקים, וא"כ הא עדיפא לעלות לדוכן במקום שאין שם כהנים לזכותם בברכת כהנים?

אמנם היה מקום לומר שמאחר והברכה שמברך כשהוא יחיד אינו אלא ברכה מדברנן א"כ הברכה שישיראל מתברכין בה אינו אלא מדברנן ואין תוקפה וחזוקה של ברכה זו כברכה דאורייתא, א"כ הרי כשהולך לברך במניין שאין שם כהן ולזכותם ולברכם משום מצוות ואהבת לרעך כמוך מכל מקום הרי במקום שהיה שני כהנים ועל ידי שילך למקום אחר ישאר כהן אחד הרי הוא מפסידם מברכה דאורייתא ומאי אולמא הנהו שלא היה להם כהן כלל מהנהו שיש להם מכהן אחד אבל מפסידם מברכה דאורייתא, וא"כ יש מקום לומר שישאר במקום שיש שם שני כהנים.

יבואר אם במצוה דרבנן איכא ההבטחה שהבטיחה תורה על אותה מצוה

מן התורה

אמנם נראה דהנה כבר נודע שנחלקו גדולי עולם אם בשביעית בזמן הזה דרבנן איכא הברכה של 'וצוית את ברכת', דהנה בסמ"ע (חו"מ סימן ס"ו) כתב לבאר דעת התוס' שכתבו דיובל אינו נוהג בזה"י משום דאין רוב ציבור יכול לעמוד בה ליאסר בעבודת קרקע שתי שנים רצופות וביאר דבריהם וז"ל 'דדוקא בזמן שהיה שמיטה ויובל נהג מן התורה היתה מקיימת בהן הברכה לגדל בשנה שישיית לשלש שנים', עכ"ל.

אבל בחזון איש שביעית (סימן י"ח) כתב וז"ל 'בסמ"ע (סי' ס"ז סק"ב) פי' כונת תוס' (גיטין ל"ו:) בהא דלא תיקנו יובל בזה"י משום דאין רוב הציבור יכולין לעמוד שאין הברכה אלא בזמן שהוא מה"ת, וכו' ומסתבר דהיתה הברכה גם בבית שני וגם אחר החורבן דב"ד שלמעלה עושין מה שגורזין בב"ד של מטה והברכה נאמרה אחר שעשו את ההשתדלות או במקום שנפטר מהשתדלות ועד כמה להשתדל מסור לחכמים ע"פ עיון התורה ברוח קדשם' עכ"ל.

יבואר שבברכת כהנים דרבנן פשוט שמתברכים ישראל בברכה זו

ונראה דבברכת כהנים הכל מודים שמברכתם של הכהנים מתברכים ישראל מן השמים שהרי כל ענינו של ברכת כהנים הוא לברך את ישראל שזהו מצוותו 'ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם', ואם לא חלה הברכה מה ענינה לברך את ישראל מדברנן, וע"כ שהגם שאין חיובה מן התורה מכל מקום כל שתקנו חכמים לברך ברכת כהנים גם ביחיד הרי ע"כ שהברכה חלה על ישראל, ומסתברא שאם חלה הברכה עליהם הרי היא ברכה מן התורה וכברכה דאורייתא היא.

והנה זה ברור שיש כח ביד חכמים לעשות שיתברכו ישראל מן התורה אלא שנחלקו האחרונים אם חכמים עשו כן, שהסמ"ע כתב שלא עשו כן אלא שתקנו לשמור שנת השמטה מדברנן אבל לא עשו שיתברכו ישראל עבורה בהבטחה של 'וצוית את ברכת', והחזו"א ס"ל שחכמים תקנו ועשו שישיראל יתברכו עבורה כמו בשמטה מן התורה אבל בברכת כהנים שתקנו חכמים שיתברכו ישראל נראה שברכתם מן התורה.

ושמעתי מאמרו"ר הגאון זצ"ל שאמר בשם מרן החזו"א זצ"ל שמה שאמרו בגמ' אין כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום ועשה אין הכוונה 'אין כח' אלא שלא רצו לעשות כן, והראיה שלפעמים עשו כן כמש"כ התוס' ביבמות (דף פ"ט:) אלא שלא רצו לעקור דבר מן התורה, וכן בברכה שיתברכו ישראל בברכת כהנים שחיבוהו מדברנן אפשר שברכתם שוה לברכה דאורייתא.²

² **אמרו"ר הגאון זצ"ל** היה רגיל לספר מעשה מהדברי חיים זצ"ל שהוכיח פעם לאחר שאמר לו שנמנע מלהטיב באיזה עסקנות של מצוה לקבץ כספים עבור יהודי אחד מחמת שטרוד בעבודת ה' לתורה ולתפלה ואינו פנוי לדברים כאלו, ואמר לו הדברי חיים מצינו 'ויאבק איש עמו' ודרשו חז"ל שזהו שרו של עשיו, ואצל יוסף נאמר 'וימצאוהו איש' ודרשו חז"ל זה מלאך גבריאל, ומנא להם לחלק, אלא כאן שיעקב אבינו ביקש הימנו לברכו השיבו שהגיע זמנו לומר שירה וטרוד הוא מלעשות מבוקשו הרי זה שרו של עשו, אך ביוסף ששאלו מה תבקש ועורו למצוא הדרך זה משתייך למלאך מצד הקדושה ומכך ידעו שזה גבריאל, עכ"ד.

³ וכמו שבראש השנה שתקנו חכמים שעושין ב' ימים גם בארץ ישראל והוא יום דין ודק"ב עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים כשישראל תוקעין בשופר, וחזוין

והנה יעויין במנחת חינוך (מצוה שע"ח) שכתב שאפ' להראשונים דס"ל שאין חיוב ברכת כהנים מן התורה ביחיד אבל קיומה הוא מן התורה, דהיינו שאם אינו נושא כפיו אינו מבטל עשה דאורייתא מכל מקום אם הוא נושא כפיו הרי הוא מקיים עשה מן התורה, ולדבריו פשוט שהברכה הנשפעת מברכה זו היא ברכה מן התורה אלא שאינו חייב בה מן התורה.

ולפ"ז לכאורה עדיף שישא כפיו במקום שאין שם כהן להשפיע ברכת ד' עליהם מאשר שישא כפיו במקום שיהיה עם עוד כהן כדי שיקיים מצוות עשה מן התורה, שמסתבר שלהשפיע ברכה על ישראל עדיף מאשר שהוא ידאג להגדיל שכרו בעולם הבא ואין לאדם לדאוג ללויתן שלו כשחבירו מפסיד על ידו, ובפרט שבעשיית חסד הרי מגדיל שכרו כמו בכל מצוה מן התורה.

יבואר אם הישראל ג"כ מחוייב במצוות ברכת כהנים להתברך

אמנם אכתי יש לדון מטעמא אחרינא שהרי החרדים חידש שגם ישראל המתברכין מקיימים מצוה זו של נשיאת כפים, והובא דבריו בבה"ל (ריש סימן קכ"ח) וכבר כתב בספר הפלאה בכתובות (דף כ"ד:) סברא זו מדנפשיה דכל שהמצוה מתקיימת על ידי שנים שניהם מחוייבים במצוה זו, והביא ראיה מצוות יבום שהמצוה בתורה הוא על היבם כמש"כ יבמה יבא עלי' והמצוות עשה הוא גם עליה, תדע דהא קאמר ביבמות (דף כ') דדוחה לא תעשה ואיך היא עוברת על הל"ת אם אין המצוה עלי' כמ"ש תוס' בגיטין (דף מ"א), עכ"ד.⁴

ולפ"ז כיון שיש על הישראל מצוה להתברך הרי כשהוא מברך ביחד עם כהן אחר הרי הוא מוכה השומעים במצוה דאורייתא אליבא דהראשונים דס"ל דבכהן יחיד אינו מקיים מצוה דאורייתא, וא"כ אפשר דאין לו להפסיד את השומעים ממצוה דאורייתא כדי לזכות האחרים בברכת כהנים.

יבואר כל המניין צריכים להסכים לכהן שישא כפיו במניין שאין בו כהנים כדי להטיב עמם

אמנם נראה שגם כל המניין צריכים להתחסד עם המניין השני כדי שיהא להם כהן אע"פ שהם יפסידו מצוה עשה מן התורה שהרי בזה יקיימו מצוות ואהבת לרעך כמוך, ולכן נראה שבכל גוונא ישא כפיו במקום שאין שם כהן כדי לזכותם בברכה הנשפעת בברכת כהנים וכדי לזכותם במצוה של ברכת כהנים.

שחכמיו ז"ל משנים סדרי בראשית להושיב את יוצריו ובוראיו על כסא משפט כדי לזכות את ישראל בדיון, שאם לא יזינו בדיון של יום ראשון של ר"ה נזכה בדיון של יום שני של ר"ה.

והנה במדרש שיר השירים רבה (פרשה א') איתא על הפסוק 'שמוני נוטרה את הכרמים כרמי שלי לא נטרתי', וז"ל 'ר' חייא בשם ר' יוחנן, אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם על שלא שמרתי חלה אחת כתקנה בארץ ישראל הריני משמרת שתי חלות בסוריא, סבורה הייתי שאני מקבלת שכר על שתיים ואיני מקבלת שכר אלא על אחת, רבי בא בשם ר' יוחנן, אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא על שלא שמרתי יום טוב אחד כתקנו בארץ ישראל הריני משמרת שני ימים טובים של גליות בחוצה לארץ, סבורה הייתי שאקבל שכר על שניהם ואיני מקבלת שכר אלא על אחד, ר' יוחנן הוה קרי עליהון (יחזקאל כ') וגם אני נתתי להם חקים לא טובים' ע"כ, וכן הוא בירושלמי (עירובין פ"ג ה"ט) יעו"ש.

ושמעתי מהגאון ר' יהודה טרגר זצ"ל שהיה ראש ישיבה באנטוורפן חתנו של מרן הגר"ז איועירבאך זצ"ל שאמר לבאר על פי שידוע בשם האר"י ז"ל דהנה בכל יו"ט מתעוררים אורות עליונים להשפיע עלינו בקדושת אלו הימים במה דהושפע אור וקדושה בשרש הימים האלו מתחילה, והנה בחול' דמשמרים ב' ימים אין הכונה דאותן אורות באים פעמיים אלא דמחמת הגלות או בחול' מושפע אותה כמות האור בב' ימים יחדיו ולא ביום אחד כמו בארץ ישראל שמושיגין הכל ביום אחד, ובר"ה שאורה גדול כל כך לכן בזמן הזה אחר החורבן אי אפשר להשיג אורה אפי' בארץ ישראל אלא בב' ימים, ויוה"כ אפי' בחול' משיגין אורה וקדושתה כיום אחד, וזה הכונה במה שאמרו חז"ל סבורה הייתי שאני מקבלת שכר על ב' ימים, והיינו שסברתי דיוכו לאור היו"ט פעמיים, וע"ז קאמר דאין כן אלא שבב' ימים זוכה לאור היו"ט כמו בארץ ישראל ביום אחד.

⁴ יבואר אם הקטן חייב בתלמוד תורה

ושמעתי להביא ראיה מדברי הרמב"ם ריש הלכות תלמוד תורה שכתב 'נשים ועבדים פטורים מתלמוד תורה, אבל קטן אביו חייב ללמדו תורה שנאמר ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם', ונראה מדברי הרמב"ם שהקטן חייב בתלמוד תורה שהרי לא כתב נשים ועבדים וקטנים פטורים מתלמוד תורה, והיינו טעמא שכל שהאב חייב ללמדו הרי הוא מצווה שיוכל להאב ללמדו כמו היבמה שיתקיים בה מצוות ייבום וכמו הישראל שיתקיים בו מצוות הכהן.

אבל באמת הוא תימא לומר שהקטן יתחייב במצוה כל שהיא שהרי אין בו דעת לחייבו במצוות, ונראה פשוט שהגורסא ברמב"ם כמו הגרסאות בדפוסים הישנים שכתבו בו נשים ועבדים וקטנים פטורים מתלמוד תורה ולא כהגורסא המובא בדפוס שבת' פרנקל.

ולא מבעיא להראשונים דס"ל שגם בכהן יחיד יש חיוב דאורייתא אלא אפי' להראשונים דס"ל דאינו חייב מדאורייתא הרי המנחת חינוך כתב דאיכא קיום מצוה דאורייתא ואפי' אי נימא שאין קיומה אלא מדרבנן מכל מקום כדי להתחסד עם מי שאין לו כהן בוודאי עדיפא לעזור לישראל להתברך בברכת כהנים אע"פ שלא יקיים מצוות ברכת כהנים אלא מדרבנן.

ואם יש עוד כהנים אחרים במניין הראשון וכשישא כפיו במניין שאין בו כהנים לא יפסידו הראשונים מברכתם כלום, אלא שהכהן אפשר שמפסיד מצוות עשה מן התורה בזה פשוט יותר שישא כפיו במניין שאין בו כהנים שהרי אינו מפסיד לאחרים כלום ורק לעצמו הוא מפסיד מצוה מן התורה, מכל מקום בעבור אהבת הבריות שהוא מצוה גמורה מוטב לו לקיים מדתו של הקב"ה מה הוא רחום אף אתה היה רחום וכו'.

יבואר שאם יש כהן אחד גם הוא ש"ץ נושא את כפיו אבל כשיש עוד כהן אע"פ שאינו אלא יחיד אין הש"ץ נושא את כפיו

והנה ראיתי בקרן אורה (סוטה דף ל"ח.) שהביא ראייה דגם בכהן אחד יש חיוב מדאורייתא וז"ל 'אמר אביי נקטינן לשנים קורא כהנים לאחד אינו קורא כהן, ואם כן אינו מחויב לברך כיון דאין אומרים לו עלה, ולא משמע הכי

במשנה ברכות (פ' אין עומדין דף ל"ד.) דתנן אם אין שם כהן אלא הוא לא ישא את כפיו ואם הבטחתו כו', וכתבו הראשונים דלא התירו לש"ץ לישא כפיו אלא באין שם כהן אלא הוא, שלא לבטל המצוה אלמא דכהן אחד ג"כ צריך לברך, וכוונתו שכהן אחד ג"כ מצווה מן התורה, שאם אינו מצוה אלא מדרבנן א"כ גם כשיש כהן אחד מבלעדי הש"ץ ישא הש"ץ את כפיו כדי שיהי' להם מצוה מדאורייתא, אלו תוכן דבריו.

ולכאורה היה מקום לומר דאין הכרח לומר מגמ' זו שבכהן יחיד מצווה בנשיאת כפים מה"ת, אלא י"ל דאע"פ שאין חיוב ברכת כהנים מן התורה בכהן יחיד מכל מקום קיומה הוא מן התורה, וכמשי"כ המנחת חינוך (מצוה שע"ח) שהובא לעיל, ולהכי כל שיש כהן אחר לא ישא הש"ץ את כפיו משום שנתקיים בר"כ מה"ת גם בכהן אחד.

ואפשר עוד לומר דאע"פ שאין קיומה מה"ת מ"מ אם יש כהן אחר שיתברכו בו העם אין הש"ץ נושא את כפיו אע"פ שאינו מקיים מצוה מן התורה, שהעיקר מה שהתירו לש"ץ לישא כפיו הוא בשביל שיתברכו בו העם מאחר ומאחר בברכת העם אין נפק"מ בין כהן יחיד לשני כהנים כמשנ"ת, להכי שפיר אמרין שאם יש כהן אחר שלא ישא הש"ץ את כפיו.

2

בענין אם מותר להוציא ס"ת לקרות בו במקום שאין אפשרות שיהיה להם ספר תורה במקומם

עכ"ל, וצינו הרעק"א בגליון הגמ' בעירובין (דף צ"א.), ומבואר בדבריו דמותר להוציא לחצר שאינה מעורבת לצורך קריאת התורה.

והנה במחצית השקל (סימן ש"ז סק"ח) הקשה בשם הא"ר שהרי התוס' בגיטין (דף ח':) כתבו שאין ללמוד התר לומר לגוי להביא ספר בשבת דרך כרמלית, וא"כ מבואר דליכא התרא לעבור על שבות דרבנן לצורך קריאת התורה, וכתב ליישב דאפשר דכוונת התוס' דאסור להביאו כדי ללמוד בו אבל לא לקורות בו בציבור, אמנם בהגהות מיימוניות כתב דאפי' ס"ת אסור להביא ע"י גוי דרך כרמלית, וכ"כ בחי' הרשב"א (גיטין דף ח':) וכתב במחצית"ש ליישב בב' אופנים, האחד דשמא לא התירו בעירובין (דף צ"א.) אלא בשעה שלא היו רשאים לקרות בפרהסיא והיו צריכים להעלים הקריאה ואם לא היו עושין השבות היתה הקריאה בציבור בטליה לגמרי עד שתבטל הגזירה, אבל שלא בשעת גזירה אלא שהיה מקרה ששכחו להביא את הס"ת אסור, עוד תי' דלא התירו שם בעירובין אלא בחצר שאינה מעורבת אבל בכרמלית שאיסורה חמיר טפי לא התירו אפי' ע"י גוי.

ולדבריו תלוי מהו הסיבה שאנו חוששים לסמוך על הערוב, אם הוא מפאת חיסרון המחיצות שאין צורת הפתח נעשה כדן או משום שיש רה"ר דאו', או משום חיסרון העירובי חצירות משום שיש עכו"ם או מחלל שבת בפרסיא דא"א לערב עמו, דמטעם זה שפיר אפשר להוציא ס"ת כדי לקרות בו.

יבואר אם מותר להוציא הנביא לחצר שאינה מעורבת כדי לקרוא בו

ולדבריו אפשר דשרי להוציא הנביא ממקום למקום לצורך קריאת הנביא מתוך הקלף, וכבר נודע שבבית מדרן הגרי"ז היו אומרים לקטנים להביא הנביא מבית הכנסת לבית מדרן הגרי"ז, ואני עצמי בהיותי קטן הייתי מתפלל עם אאמ"ר הגאון זצ"ל אצל ראש ישיבת בריסק הגרי"ד זצ"ל שהיה בעל קורא שם, והייתי מביא הנביא מזכרון משה לביתם כדי שיקראו בנביא הכשר על קלף, ומרן הגרי"ז כשהיה בבני ברק שלח קטן להביא נביא מבית מדרן החזו"א זצ"ל ולא הסכים להביא הנביא לקטן להוציאו.

ויש לעיין למה לא הסכים החזון איש שהרי מותר לטלטל הס"ת כדי לקרות בו אפי' בחצר שאינה מעורבת, ונראה פשוט שהיה ס"ל שמעיקר הדין יוצאין גם בחומשין שלנו ולכן אין להוציא הנביא כדי לקרות בו, ואפשר שמרן הגרי"ז לא היה מברך על נביא הכתוב בחומשין שלנו ולכן התיר להוציא הנביא על ידי קטן אפי' בכרמלית.

ושמעתי שהגאון הגדול ר' חיים שלמה ליבוביץ זצ"ל שבשמחת תורה היה מניין בביתו ולא היה נביא ולא רצה שיעלו למפסיד אם אין נביא לקרות בו, וצ"ע שהרי מנהג ישראל לקרוא גם בחומשין וכמו שיתבאר לקמן.

איתא בשולחן ערוך (סימן קל"ה סעיף י"ד) וז"ל 'בני אדם החבושין בבית האסורין, אין מביאים אצלם ס"ת אפי' בר"ה ויוה"כ, ובהגהה כתב, והיינו דוקא בשעת הקריאה לבד, אבל אם מכינים לו ס"ת יום או יומים קודם, מותר ואם הוא אדם חשוב, בכל ענין שרי' עכ"ל.

ומקורו מהירושלמי שאמרו בכל אתר את אמר הלך אצל תורה, והכא את אמר מוליכין את התורה אצלן ע"כ, ומבואר שאין מוליכין את התורה אצל האנשים.

ובביאור הלכה שם (בד"ה אין מביאין) כתב לבאר בדמקום שיש עשרה שאין יכולין לשמוע קריאת התורה במקומם מותר להוציא ס"ת לקרות עבורם, וכתב לתמוה במש"כ המרדכי דבני אדם החבושים בבית האסורין אין להביא ס"ת אצלם וז"ל 'ותמוה דהירושלמי מיירי כשאפשר לילך למקום שהם"ת מונחת ולכך זולזל הוא כשמוליכין ס"ת אצלן, משא"כ בזה שאנוסים הם ורוצים לקיים מצות קה"ת למה לא נביאה אליהם מאי זילתא הוא לס"ת כשבני אדם מהדרין אחריה לקרות בה אם נביאה אליהם כיון שהם אינם יכולים לילך אחריה, אח"כ מצאתי בפר"ח שתמה ג"כ בזה ובאמת כן הוא דעת האור זרוע דלחולה מותר להביא ס"ת אצלו לקרות בה משום דאנוס הוא וכמו שכתב בד"מ משמו ובאו"ז גופא מבואר טעמו וז"ל דאם לאותם מביאים בעבור כבודם, לזה שאנוס כ"ש שמביאים לביתו ע"ש, ולפ"ז ה"ה בחבושים בבית האסורים דמאי שנא, ולדינא נראה דאפילו להמרדכי דאוסר אפילו באנוס אינו מיירי כ"א ביחידים החבושים ורוצים להכניף עשרה שם לקה"ת בזה אוסר [ולדלא כאו"ז דמשמע שם דמתיר לחולה להכניף עשרה שם ולהביא הס"ת אצלן] ומטעם דמן הדין י"ל דאין חל על יחיד מצות קה"ת בזמן שאין יכול לילך לביהמ"ד אבל כשיש שם עשרה כיון דחל עליהם חובת קריאה והם אינם יכולים לצאת משם וליילך אחריה גם המרדכי מודה דצריך להביא להם ס"ת לקרות בה ומצאתי בא"ר שגם הוא כתב לחד תירוצא דהמרדכי לא מיירי כשיש שם עשרה כנלע"ד לדינא, עכ"ל.

ולכן בזמנינו שלא היו יכולין ליכנס לבתי בנסיות ובתי מדרשות שפיר מביאין הס"ת לכל מקום הצריך לו, אכן אם יכולין לילך לשמוע קריאת התורה במקום שהם"ת נמצא שם, לא יביאו הס"ת אצלם אלא ילכו הם לס"ת אפי' אם הוא טירחא דצבורא כיון שאין הוא כבוד לתורה שמביאין הס"ת אצלם.

יבואר אם מותר להוציא ס"ת לחצר שאינה מעורבת לצורך קריאת התורה

והנה במגן אברהם (סימן ש"ז סק"ח) כתב על מה שכתב בשו"ע דיש אוסרין לומר לעכו"ם לעשות שבות אפי' במקום מצוה דס"ל במילה שרי שבות דשבות דהיא עצמה דחי' שבת, והקשה במג"א שם וז"ל 'וצ"ע דבעירובין (דף צ"א) אמר' דבשעת הסכנה היו מעלין ס"ת מוגג לחצר לקרות בו משמע דשרי לטלטל חוץ לעירוב מפני קריאת התורה וצ"ל דאין מדרמין בשבותין וכמש"ל'

למה נהגו כן, אבל למעשה ס"ל שמברכין גם על חומשין שלנו.

יבואר אם מברכין על מגילת רות שחשר בה מקצת אותיות

ונשאלתי במי שכתב רות על קלף כדי שיוכלו לקרות בו השנה שאין הכל יכולים להתפלל בבית הכנסת ובאחד מן השמות שכתב לקדש את ד' ולומר הנני כותב לשם קדושת ד' אבל במחשבה ידע שכותב את ד' וקדשו.

ובעיקר האי דינא יעויין ברמ"א שכתב (בסימן ל"ב סעיף י"ט) לעניין תפילין שכתב השו"ע 'בתחלת הכתיבה יאמר בפיו אני כותב לשם קדושת תפילין, מלבד זה, בכל פעם שכותב אזכרה, צריך לומר שכותב לשם קדושת השם', וברמ"א כתב 'ויו"א דסגי כשמשבח שכותב האזכרות לשמן, הואיל והוציא בתחלת הכתיבה בפיו, סגי בהכי ויש להקל בדיעבד', ומבואר דסמכין בדיעבד על קדוש ד' במחשבה.

ובפרט דסמכין על הט"ז (יו"ד ריש סימן רע"ו) שכתב דסמכין על מה שאמר בתחלת הכתיבה שהוא מקדש את כל השמות ובוה סמכין עליה אם קדש השם במחשבה.

אכן לעניין לקרות במגילת רות זה בברכה אפשר דסמכין על מש"כ בספר עמק ברכה הלכות מגילות בשם הגאון ר' הירש מראדין חתנו של הח"ח זו"ל 'שמעתי שהיה אומר שדינים כמגילת אסתר שצריך שיהא ראש המגילה והסוף קיים בשלימות אלא שבאמצע המגילה לא איכפת לן אם הוא חסר כדאיתא במגילה (דף י"ח) וכו', וכתב שם ולענ"ד אינו נראה כן דהרי מבואר שם בר"ן וברמב"ן דהא דמכשירין במגילה הוא מטעם דנקראת נמי אגרת אף דנקראת ספר ולפיכך הקילו בה בזה וכדקאמר הגמ"ג ג"כ לענין תפירה שם שאם תפרה בחוטי פשתן כשרה מדנקראת נמי אגרת, וכן כתב הריטב"א דהא דצריך קרא דברי שלום ואמת מלמד שצריכה שירטוט ולמה לא נפקא לן מדנקראת ספר משום דכיון דנקראת נמי אגרת היינו מכשירין אותה בלי שירטוט, משא"כ בנביאים וכתובים דאינם נקראים אגרת אלא ספר לחודא ודינם לענין כתיבה כס"ת מנין לנו להכשיר כשחסרים אפי' רק באמצע וצ"ע עכ"ד.

אמנם בזה שכבר כתבו האחרונים שאפשר לברך גם על מגלה הכתובה בחומש כ"ש שיכול לברך על מגלה זו שמעיקר הדין היא כשרה וגם אפשר שאם חסר אות אחת גם מברכין עליה ולהכי מברך על מגלה זו.

ועוד שמעתי שמרן הגר"נ קרליץ זצ"ל לא היה ממתין על הבאת הנביא אלא זמן מועט ואמר שהוא טירחא דצבורא דהיה ס"ל מעיקר הדין שקורין גם בחומשין, אבל מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל היה אומר שנהגו להמתין אפי' זמן רב בשביל הנביא.

יבואר אם קוראין בברכה בנביא שאינו כתוב על קלף

והנה במשנה ברורה (סימן רפ"ד סק"א) כתב זו"ל 'כתב הלבוש תמהתי על שלא ראיתי נוהגין לכתוב ההפטרות בדיו ספר כי היה נ"ל שאין יוצאין כלל בקריאת ההפטרה בחומשים הנדפסין כיון שאין נכתבין בכל הלכות הס"ת או מגילה, והט"ז ומ"א יישבו המנהג וס"ל דאף שהוא ע"י דפוס וגם על הנייר ושלא בגלילה מותר לענין זה ומ"מ דעת המ"א דצריך לקרות ההפטרה מתוך נביא שלם הנדפס ולא מתוך הפטרה לבד הנדפסת בחומש וכן ג"כ דעת הא"ר ע"ש, ומ"מ אם אין להם רק הפטרה הנדפסת בחומש יש לסמוך להקל שלא לבטל קריאת הפטרה, אך לכתחלה בודאי ראוי ונכון שיהיה לכל צבור נביאים שנכתבין בקלף כדין שאז גם השמות נכתבים בקדושה משא"כ כשהוא על הנייר הנדפס [עיי' בא"ר] וכן הנהיג הגר"א בקהלתו וכעת נתפשט זה בהרבה קהלות ישראל ואשרי חלקם' עכ"ל, ומבואר דמנהג העולם לקרוא גם בחומשין אבל לכתחלה יקראו בנביא הכתוב על קלף.

ולכאורה גם הלבוש ס"ל דמדינא קורין גם בחומשין דהנה כתב הלבוש (סימן ת"צ ס"ה) זו"ל 'וקורין שיר השירים משום שמדבר ומשורר על גאולת מצרים ומברכין עליו על מקרא מגילה ושהחיינו דהא מזמין לזמן קאתי, וכתב מורי רמ"א ז"ל שהעם נהגו שלא לברך כלל על אלו המגילות ר"ל שיר השירים ורות ואיני יודע למה לא יברכו עליו, ועוד תמיהני עליו היאך ידע זה המנהג כל כך בפשיטות שהרי הכל קורין בלחש ומברכין בלחש ומו הגיד לו שלא ברכו כולם אם שמע שקצת מהם לא ברכו שמא מחסרון ידיעה עשו שלא קראו בהגהות מהר"א טירנא פסח אות מ' ואותם שקראו בה ברכו שהרי כתוב שם בפירוש שמברכין על אלו ב' מגילות ואומרים אחריו קדיש יתום' עכ"ל, ומבואר דס"ל שקורין מגלה בחומשין שלנו ומברכין עליהן, ובוודאי לא קראו כולם מתוך נביא, ומבואר שמברכין על הקריאה של מגלה מחומשין, וא"כ לכאורה הוא פלא שבנביא תמה הלבוש איך מברכין על ההפטרה הכתובה בחומשין שלנו ואיך יתכן דס"ל דעל מגלה מברכין אפי' בחומשין שלנו ועל ההפטרה אין מברכין על חומשין שלנו.

ונראה דגם הלבוש ס"ל דמברכין על חומשין שלנו גם בהפטרה אלא שתמה

בענין קדושת בית הכנסת שהוא על ידי שנעשה מחיצה בין הקדש ובין החול

אם כן, מה שיותר מן ההכרח, הלא נאות לפניהן לשוב אל הבחירה, ובלא בחירה הלא לא היה להם שכל על קיום התורה, שעל הכרח אין שכל, כיון שלא מצד עמלם והכנתם היה סר מאתם הבחירה' עכ"ל, וכעין זה כתב מהר"ל הובא בשם שמעתתא בהקדמה בד"ה חזות קשות יעו"ש.

ומבואר דכלל ישראל זכו לגילויים הגדולים בשביל לברר להם האמת וניטל מהם כח הבחירה ובוה נתקדשו ישראל קדושה יתירה שזכינו להכיר האמת, אלא שגם היום שחזר כח הבחירה אלינו, על ידי לימוד התורה וזכה שוב למעמד הר סיני ומתברר האמת ושוב יכול לעמוד כנגד היצר.

ובאמת בכל עת שהאדם עוסק בתורה וזכה לאותו מעמד של הר סיני כדאיתא בתורת חיים (בבא מציעא דף פ"ה). על מה שאמרו שם מכאן ואילך תורה מחזרת על אכסניא שלה זו"ל 'וא"ת וכי התורה מחזרת והלא היא מונחת בקרן זווית וכל הרוצה ללמוד הרשות בידו ואמרו באבות הוי גולה למקום תורה ואל תאמר שהיא תבא אחרך, ונראה לפי שנאמר בפרשת ואתחנן 'את הדברים האלה דבר ה' אל כל קהלכם בהר קול גדול ולא יסף' ואיכא מאן דאמר לא פסק, שקולו קיים לעולם והענין תמוה למאי נפקא מינה קול מתן תורה קיים לעולם,

בלשון אחר כי אומרים והתיר לנו הנשואות ע"י חופה וקידושין, וחזקתם בא"י מקדש עמו ישראל על ידי חופה וקידושין, וכן נוהגים במדינות אלו' עכ"ל, והנה בנוסח הברכה מקדש עמו ישראל על ידי חופה וקידושין נתקשו המפרשים למה הזכירו חופה קודם קידושין והרי הקידושין נעשים קודם החופה ולמה מזכירים החופה קודם הקידושין.

והנה במשך חכמה בהקדמה לשמות כתב זו"ל 'אבל כל ישראל שהמה לא היו ראויים למדרגה ונבואה כזו, רק כדי לקיים הדת שלא יבוא שום מבהיל להכחיש דבר אחד על ידי אות ומופת, הוכרחו לעלות למעלה רמה כזו לשמוע קול אלקים מדבר מתוך האש, וכמו שכתוב (דברים ה' כ"ג) 'ומי כל בשר אשר שמע קול אלקים חיים מתוך האש כמונו ויחי' שיהיו הם העדים על נבואתו אם כן אח"כ הלא שבו לבחירה, שאם לא כן אין תכלית תו בבריייתם, כיון שזכיייתם שסרה בהם הבחירה והיה השכלתם בחירה בלי עירוב דמיון וגשם כלל, עד כי הוכרחו כמלאכים שמוכרחים מצד שכלם, שעל זה נאמר (שבת פ"ה). 'כפה עליהם הר כגיגית', שהיו מוכרחים מצד שכלם והשגתם לקבל עליהם התורה והיה ענין מקריי, היינו שהיה רק להיות מאמינים בנבואת משה לא מצד האותות, ויאמינו בד' לעולם,

כתיב בשירת האזינו 'מצאנוהו בארץ מדבר ובתהו ילל ישמון יסבבנהו יבוננהו יצרנהו כאישון עינו', וברש"י שם פירש זו"ל 'יסבבנהו, שם סבבם והקיפם בעננים וסבבם בדגלים לארבע רוחות וסבבן בתחתית ההר, שכפה עליהם כגיגית'.

ולכאורה צ"ב והרי הכתוב מבאר חיבת הקב"ה לעמו בכל מה שעשה לישראל שהקיפנו בעננים ודגלים וכאן אמר שכפה עליהם הר כגיגית שנראה שהוא גנותן של ישראל וצ"ע.

ועייין עוד ברש"י שיר השירים (פרק ח') על הפסוק 'תחת התפוח עוררתיך' זו"ל 'כך היא אומרת בבקשה חבת דודה תחת התפוח עוררתיך זכור כי בתחתית הר סיני העשוי על ראשי כמין תפוח שם עוררתיך והוא לשון חבת אשת נעורים המעוררת את דודה בלילות בתנומות עלי משכב מחבתתו ומנשקתו' עכ"ל, ומבואר ג"כ דענין מה שכפה עליהם הר כגיגית היה למעלתם ולחיבתם של ישראל.

ועוד יש לעיין במה שכתב בשולחן ערוך (אבן העזר סימן ל"ד סעיף א') 'כל המקדש אשה בין ע"י עצמו בין ע"י שליח, מברך אקב"ו על העריות ואסר לנו הארוסות והתיר לנו הנשואות ע"י חופה בקידושין ברוך אתה ה' מקדש ישראל, וי"א נוסח הברכה

והוא כן להשראת השכנה בישראל, וע"כ זוכין שהתפלות מתקבלות בו.

מה שקורין לבית הכנסת בית עם

אמרו בשבת (דף ל"ב.) 'תניא רבי ישמעאל בן אלעזר אומר בעון שני דברים עמי הארצות מתים על שקורין לארון הקודש ארנא, ועל שקורין לבית הכנסת בית עם' ע"כ.

ובחידושי המהר"ל על הש"ס כתב וז"ל 'כי הפרש גדול יש בין בית הכנסת ובין בית עם, כי בית הכנסת אף כי לא נזכר בשם הזה רק ששם מתכנסים אנשים ידוע כי מה שמתכנסין ומתאספין הוא ענין אלוך, כי ההתאספות שהוא חיבור ואחדות שייך לענין נבדל אלקי, והרבי הוא שייך לחמרי, ולפיכך בית עם שהוא לשון ריבוי עם בלבד לשון זה נופל על דבר שאין בו קדושה אלוךית נבדלת, אבל בית הכנסת בית אסיפה שמתאספין יחד לשון זה מורה על ששם קדושה אלוךית, ולכן יש כנסיה שמתחברין יחד מצד המדרגה הנבדלת, ומפני כי עם הארץ חסר השכל האלוךי חסר גם כן שאין לו מדרגה נבדלת אלוךית, לכן אינו מתייחס עם הארץ רק אל ארנא לא אל הקדש, וכן אינו מתייחס בית הכנסת רק אל בית עם שאין שם קדושה נבדלת, שבדאי מאחר שמדריגתו בענין זה הוא קורא לבית הכנסת בית עם' ע"כ.

והנה אע"פ שאנו קורין לבית הכנסת בשמו הקודש כראוי אבל יתכן שהנהגות בבית הכנסת הוא כבית עם שכל מה שצריך לסדר בעניני החולין מסדר בבית הכנסת, שהרי שם הוא פוגש את ידידיו ושם הוא מנהל כל עסקיו כמו הלוואותיו והחזר חובותיו וכדומה ונעשה המקום רח"ל בית עם, וכדי שהמקום יהא בית הכנסת עם קדושתו והשראת השכינה השורה בו צריך להיות ההנהגה בו שאינו אלא מקום להתכנסות לעבוד את ד' ובה תשרה השכינה בתוכו.

וכן בכל לימוד התורה כראוי זוכה האדם למעמד הר סיני וכל הגילויים שהיו שם, ואפשר דזהו כוונת חז"ל בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין, משום שזוכה לבהירות הזו שהיה במעמד הר סיני בזעיר אנפין ומתבטל ממנו במקצת כח היצר, ואפשר דזה מה שאמרו חז"ל בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין.

כפה עליהם הר כגיגית הוא המחיצה שנעשה בין הקדש ובין החול

אכן מה שכפה עליהם הר כגיגית צ"ב לכאן' למה הוצרכו לדמיון הגיגית דייקא, הרי עיקר הכוונה שכפה עליהם הר כגיגית הוא שהוכרחו לקבל התורה ע"י שבטל מהם כח הבחירה, ולמה הוצרכו לדמותו לגיגית.

ונראה בזה שהגיגית מורה על המחיצה, היינו שהייתה להם מצבם כמחיצה של גיגית המקפת אותם מכל צד, שהוא כמחיצה על כל ישראל, וזהו מה שאמרו חז"ל 'סובבנהו כפה עליהם הר כגיגית, ולא כפה עליהם ההר מלמעלה בלבד אלא כגיגית דייקא, והוא מרומם בסיובבנהו שהם מסובבים בהר ובדגלים, והמכוון בזה שכדי ליכות לגילויים של מעמד הר סיני שייכו למעלת הנבואה צריך להיות תוך המחיצה של שכינה שלא יחדור דבר מבחוץ לתוך מחנה שכינה, והמחיצה הוא מקום קדוש שאין העולם החיצון נכנס לשם, ועל ידי זה זכו לכל הגילויים של מעמד הר סיני שפסקה זוהמתו, וכן כל ישראל מאז ועד עתה א"א להם להתקרב אל הקודש פנימה אלא משנכנס תוך המחיצות להבדיל בין הקודש ובין החול.

וכמה צריך להזהיר מאוד על הבתי מדרשות שאינם להכנס בהם, וכבר יכולים אנו לומר 'ואני ברוב חסדך אבוא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך', ומבואר דכניסה להיכל ה' צריך יראה דווקא, ולכן המקום של היכל ד' אין בו דבר מעניני החולין, ואת כל עניני החולין צריך להשאיר מחוץ למחיצת בהמ"ד, ובה נעשה 'ביתך' ומקום משכן כבודך'.

ונראה לפרש לפי שבשעת מתן תורה יוצא השפע מאתו יתברך והשפיע על הר סיני כל התורה כולה שבכתב ושבעל פה מדרש ואגדה הכל נאמר לו למשה מסיני ואותו השפע קיים לעולם ועד וכל תלמיד ותיק העוסק בתורה לשם שמים השפע הוא מחזיר עליו ונח עליו וזוכה לחדש חידושי התורה על ידי השפע ההוא שהוא כדמות רוח הקדש, והיינו מה שאמרו חכמים וידבר אלהים את כל הדברים האלה כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש הכל נאמר בסיני, והיינו דכתיב קול גדול ולא יסף שקול שפע מתן תורה לא פסק עד היום וקיים לעולם, והיינו דאמר מכאן ואילך התורה מחזרת על אכסניא שלה רמז לקול שפע ההוא שאינו חל אלא במקום שתלמידי חכמים מצויין שם וכשהוא תלמיד חכם ובנו ובן בנו ושלשתן קיימין קול שפע ההוא מחזיר עליהם כאדם המחזיר על אכסניא שלו ואינו פוסק מהן לעולם.

ונראה דהיינו דאמרינן בפ"ק דבתרא מיום שחרב בית המקדש אע"פ שניטלה הנבואה מן הנביאים מן החכמים לא ניטלה, קרי לה נבואה לחידושי התורה לפי שכל שהחכמים מחדשים בתורה הוא ע"י קול שפע הבא מאתו יתברך על הר סיני וזהו כדמות נבואה כי הנבואה נחלקת לכמה פנים משה אדון הנביאים דבר אתו יתברך פנים אל פנים ושאר הנביאים נתנבאו באספקלריא שאינה מאירה כל אחד לפי מעלתו ואחר כך לא ראו שום דמות רק קול בא מאתו יתברך והיו משתמשין בבית קול, והמחדש חידושי דאורייתא אינו לא רואה ולא שומע רק קול שפע הבא מאתו יתברך נחה עליו.

ועוד נראה דלהכי יסדו בחתימת ברכת התורה ברוך אתה ה' נותן התורה ולא תיקנו לומר נתן התורה כמו שתיקנו לומר בפתיחת הברכה היא, רמז שעוד היום הוא נותן התורה והוא קול שפע הבא ממנו למי שזוכה בו, ונראה דהוא דכתיב 'מגיד דבריו ליעקב' ולא כתיב 'הגיד דבריו ליעקב', משמע נמי כי עוד היום מגיד דבריו ליעקב' עכ"ל.

קבלות שיקבלו על עצמם כל באי בית המדרש חניכי הישיבות רוממה לכבוד בתי כנסיות ובתי מדרשות

הרבה טובים ושלמים ויראים כותבים כל הדברי תורה שלהם במחשב ומתעלים הרבה בזה ומאחר ויושבים בבית המדרש כל היום אי אפשר לאסרו לגמרי, מכל מקום צריך חיזוק גדול בענין זה שלא יבואו לידי תקלה מזה, ויש מקומות שהכתיבה במחשב נעשית בעזרת נשים או בחדרים הסמוכין אבל לא בבית המדרש עצמו, ולכן גם אנו נשתדל מאוד שמי שצריך לכתוב דברי תורה במחשב שיכתוב בעזרת הנשים או בחדרין הסמוכין לבהמ"ד, והכוללים יתחזקו בדבר ולא יקפחו פרנסתם בזה.

(ד) עוד יש לעורר מה שהכנים אחר רידתם מן הדוכן נועלים מנעליהם בשעת אמירת הקדיש, דמשנ"ב (סי' כ"ה ס"ק נ"ו) כתב שלא להתעסק אפי' בדבר קל בשעת אמירת הקדיש וכ"ש לנעול מנעלים, ולכן ראוי להמתין מלנעול המנעלים עד אחר אמירת הקדיש.

ויה"ר מלפני אבינו שבשמים שהתחזקות בכבוד שמם ובכבוד בתי כנסיות ובתי מדרשות יעמוד לנו לזכות לראות בגילוי כבודו עלינו במהרה בימנו אמן.

עוד קבלות שנשתדל לקיימם ככל האפשר

(א) בקבלת שבת שהוא זמן כניסת השבת כדי ליכות באור השבת אינו זמן לדבר כל הצריך אפי' בהלכה ובאגדה, וכשמפנה לבו לומר המזמורים כראוי זוכה לאור גדול וקדושת השבת שורה עליו, לכן להשתדל שלא לדבר בכל זמן קבלת שבת.

(ב) וכן שלא להתאסף אחר התפלה בדבורים שונים שהוא זמן אסיפה וצריך זהירות יתירה בזה וכל ערום יעשה בדעת איך לעשות שלא יהפך הזמן של אחר התפלה להתאספות של דבורים על הא ועל דא רח"ל.

(ג) **ושמעתי שמרן הגאון הצדיק ר' מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל** עורר עוד על מה שלומדים בבית המדרש עם מחשבים שאין זה צורת בית המדרש הראויה ואין בית המדרש קיים אלא במקום שלומדים בו בקול מתוך כתבי הקדש כמקובל מדור דור, וגם שהוא מביא שעושים בו שאר הצרכים דרך המחשב, ואע"פ שבזמננו

ולכן אנו מקבלין על עצמינו את מה שעוררו כבר רבותינו וזקינינו מוסרי התורה.

(א) שלא להכניס פאלפונים דלוקים לבית המדרש ואפי' על רטט, שהוא כהכנסה את כל החולין אל הקדש פנימה שהרי על ידי הפאלפון הוא מקושר אל כל העולם החיצון ומכניס את כל הרה"ר לבית המדרש.

ואפי' לענות דברי תורה או לענות שאלות הלכתיות שלא להשתמש בפאלפון בבית המדרש, ואם צריך לענות שהדוחק גדול יצא חוץ לבית המדרש וחלילה שלא יעשה הדבר בבית המדרש פנימה.

(ב) ועוד יש לעורר כמו שכבר עוררו תלמידי חכמים גדולים על הדבור בקריאת התורה בין גברא לגברא אפי' בדבר הלכה, שרבינו יונה אוסר לדבר בדבר הלכה בין גברא לגברא וכן נפסק בשו"ע (סי' קמ"ו ס"א) ולכן אין לדבר עם אחרים בין גברא לגברא אפי' בהלכה.